

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 8

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Київ 2003

УДК 330.3+336+658
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Гайченко В. А., д-р біол. наук, проф. — заступник головного редактора
Корінний М. М., канд. іст. наук, доц. — відповідальний редактор
Марусева О. А. — відповідальний секретар

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Титова Н. А., д-р екон. наук, проф., Куценко В. І., д-р екон. наук, проф., Осокіна В. В., канд. екон. наук, проф., Онищенко В. П., д-р екон. наук, проф.

Психологічні науки

Максименко С. Д., д-р психол. наук, проф., акад. АПН, Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Коломінський Н. Л., д-р психол. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Бурлачук Л. Ф., д-р психол. наук, проф., чл.-кор. АПН

Соціологічні науки

Судаков В. І., д-р соціол. наук, проф., Ручка А. О., д-р філос. наук, проф., Шкляр Л. Є., д-р політ. наук, проф., Пилипенко В. Є., д-р соціол. наук, проф., Танченко В. В., д-р філос. наук, проф.

Політичні науки

Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бебик В. М., д-р політ. наук, проф., Горбатенко В. П., д-р політ. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Юридичні науки

Мироненко Н. М., д-р юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Скрипнюк О. В., д-р юрид. наук, проф., Калюжний Р. А., д-р юрид. наук, проф., Бабкін В. Д., д-р юрид. наук, проф.

Менеджмент

Федулова Л. І., д-р екон. наук, проф., Гавський Б. А., д-р філос. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Воротіна Л. І., д-р екон. наук, проф.

Рекомендовано Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 6 від 30.09.02)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К.: МАУП, 2001. — ISBN 966-608-120-2

Вип. 8: Проблеми формування і розвитку ринкової економіки в Україні. — 2003. — 356 с. — Бібліогр. в кінці ст.

ISBN 966-608-345-0

У збірнику подано статті учасників трьох наукових конференцій, що відбулися у 2001–2002 рр. Розглядаються проблеми формування і розвитку ринкової економіки в Україні. Докладно висвітлюються проблеми підприємництва і маркетингу, розвитку фінансового ринку України, удосконалення фінансового контролю.

Для науковців, викладачів, державних службовців, усіх, хто цікавиться питаннями ринкової економіки.

Збірник "Наукові праці МАУП" зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, у якому висвітлюються результати новітніх наукових досліджень в галузях економіки, менеджменту, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

ISBN 966-608-120-2

ISBN 966-608-345-0

ББК 65.9(4УКР)29-2я43

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2003

ЗМІСТ

Розділ 1 РОЗВИТОК РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ: ПІДПРИЄМНИЦТВО І МАРКЕТИНГ	7
В. С. Найденов Монетаризм в управленні економікою	7
Н. А. Тітова, Ю. І. Тарасенко Пріоритетний розвиток підприємництва — передумова ефективного зростання трансформаційної економіки	14
В. В. Осокіна Тенденції розвитку економіки України та завдання економічної освіти	17
О. О. Довженко Трансформаційний процес: співвідношення інституціональних регуляторів	20
В. М. Биковець Громадські об'єднання в системі малого підприємництва в Україні	23
И. П. Макаренко Эволюционная парадигма становления рыночной экономики в Украине: существует ли на деле кризис марксизма?	26
О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник Формування інвестиційної політики: досвід Японії	29
Я. В. Литвиненко Удосконалення системи оподаткування малого підприємництва в Україні як чинник підвищення ефективності його діяльності	32
В. Ю. Святненко Використання банківських кредитів як фактор підвищення конкурентоспроможності малих підприємств	35
Б. А. Обрицько Проблеми і перспективи лізингу як ефективного фінансового інструменту інвестування малого та середнього бізнесу	37
Н. В. Гончарова Основні форми державної підтримки малого підприємництва і її правове регулювання в Україні	40
Т. П. Макаровська, Є. В. Самофал Ринок автоматизації для сучасного підприємства	43
І. Є. Семенча Методологічні засади проблеми визначення ефективності діяльності підприємців	45
О. Г. Дерев'янка, Т. В. Лагода Проблеми накопичення марочного капіталу підприємствами харчової промисловості України	48
И. Н. Калашиник Основные направления государственной поддержки инвестирования жилищного строительства	50
І. В. Бережний Особливості розвитку акціонерних товариств в Україні	56
Е. Ю. Кошелева Развитие экспорта в Украине	58
Т. О. Примак Ринок маркетингових комунікацій: стратегічний аспект	60
Т. В. Гаврилова Аналіз особливостей стратегічного процесу управління на підприємствах	64
А. Н. Колотенко Украина в мировых информационных процессах	68
В. Е. Командровская Совершенствование системы продвижения образовательных услуг	72
В. В. Черепов Оцінка ефективності управління комерційним ризиком на підприємствах торгівлі	75

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЛІЗИНГУ ЯК ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВОГО ІНСТРУМЕНТУ ІНВЕСТИВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 8, с. 37–39

При розгляді питання інвестування в економіку необхідно виокремити фінансування основних засобів виробництва як стратегічний вид фінансування. Основна його особливість полягає у великих первинних вкладеннях з наступною окупністю протягом тривалого періоду. В Україні спостерігається гострий дефіцит такого фінансування. Кредитні ресурси банків непомірно дорогі, процедура їх одержання складна і потребує додаткового забезпечення з боку позичальника. Вимога подвійної ліквідності й високі відсотки призвели до неможливості одержання кредитів у банках для придбання основних коштів. Не практикується і довгострокове кредитування під обіг. Склалася парадоксальна ситуація, коли переповнені грошима українські банки не можуть надавати кредити (немає надійних позичальників), а українські підприємства, устаткування яких давно й безнадійно застаріло і морально, і фізично, не можуть знайти коштів на переозброєння. Це відбивається на якості й асортименті продукції, собівартості й енергоємності виробництв усіх галузей економіки, робить неможливою конкуренцію із зарубіжними товарами навіть на внутрішньому ринку. Інвестиційна та інноваційна діяльність у виробничих сферах через відсутність належних внутрішніх нагромаджень і довгострокових банківських кредитів зводиться нанівець.

Для того щоб поживавити підприємницьку діяльність, забезпечити процеси економічного оновлення і розширеного відтворення, слід упроваджувати нові для економіки нашої країни методи оновлення матеріальної бази і модернізації основних фондів підприємств різних форм власності.

Розв'язання цієї проблеми вбачається у лізинговому інвестуванні. *Лізинг* є ефективною фінансовою схемою, яка давно й успішно застосовується в усьому світі. Фінансова схема лізингу дає змогу оптимально узгоджувати інтереси інвесторів та лізингоодержувачів. Через лізингові операції фінансується 1/8 приватних інвестицій у світі і майже 1/3 приватних інвестицій у країнах з розвинутою економікою (що входять в Організацію з економічного співробітництва і розвитку — ОЕСР) [1, 28]. Так, за даними Європейської федерації національних асоціацій лізингових товариств питома вага інвестицій через лізинг у загальному розмірі національних інвестицій в устаткування у 1992 р. становила в Німеччині 16,6 %, Англії — 28,2, Франції — 17,5, Нідерландах — 10,5, Швеції — 26,3, Австрії — 19,9 %. У США це джерело дає близько 30 % загальних капіталовкладень [3, 9].

В Україні останнім часом спостерігається підвищення інтересу до лізингу і збільшення кількості лізингових угод. Поширення лізингу пояснюється, зокрема, його перевагами порівняно з простим володінням майна. Для прискорення темпів відновлення основних фондів орендар одержує можливість використання дорогої новітньої техніки без великих початкових капітальних вкладень. Відокремлення права власності від права користування засобами виробництва дає змогу орендареві (підприємцю) розширювати і модернізовувати виробництво, не витрачаючи коштів на придбання у власність техніки, а обмежуючись тільки оплатою на вигідних умовах її оренди.

Орендарям немає потреби попередньо нагромаджувати значні власні кошти й одержувати банківські кредити. Для лізингу залучається не позиковий капітал, а обладнання, що не є власністю підприємства і тому не оподатковується податком на основні кошти.

Лізинг особливо привабливий для малих і середніх фірм, тому що дає їм можливість не тільки оперативню реконструювати виробництво, а й спрямувати зекономлені фінансові кошти на інші цілі. Лізинг полегшує доступ підприємців до високих технологій, уможливорює оперативну заміну застарілої техніки на обладнання сучасного рівня і якості.

Суттєву привабливість для України має використання міжнародного лізингу як важливого виду залучення іноземних інвестицій. За правилами Міжнародного валютного фонду обов'язки, пов'язані з одержанням в оренду імпортного обладнання, не збільшують зовнішнього боргу країни. Водночас лізинг для іноземного інвестора є засобом просування власних товарів на український ринок.

Однак досвід перших міжнародних лізингових контрактів з поставки в Україну обладнання для аграрного комплексу засвідчив, що споживача часто більшою мірою влаштовує традиційна техніка вітчизняного виробництва. Тому нині актуальним стає питання просування на вітчизняний та зовнішній ринки національних машин і обладнання. Лізингові операції як джерело інвестування могли б сприяти необхідній структурній перебудові економіки України в бік енергозбереження, як це відбулося з економікою США після енергетичної кризи 1974–1975 рр.

Нині у 25 областях України діють понад 16 лізингових компаній. За даними Всеукраїнської асоціації лізингу “Укрлізинг”, обсяг лізингових інвестицій за період 1997–2000 рр. збільшився майже на 30 % і становив 850 млн дол. Однак сукупний обсяг не перевищує 10–12 % попиту на інвестиції за лізинговими схемами у промисловість України [2, 64].

Однією з провідних в Україні є Всеукраїнська асоціація лізингу “Укрлізинг”, зареєстрована 4 червня 1997 р. у Міністерстві юстиції України. Основна мета діяльності Асоціації полягає в інформаційному, методичному, науковому і освітньому сприянні розвитку лізингу в Україні, а також у захисті спільних інтересів фахівців з лізингу щодо поступового вирішення існуючих економічних проблем. Асоціація “Укрлізинг” аналізує чинне законодавство та нормативні акти з питань

лізингу, бере участь на громадських засадах у роботі їх методичного забезпечення разом з Міністерством економіки, Міністерством фінансів та Національним банком України.

Філії і фонди Асоціації діють у 23 областях України. За період існування Асоціація створила Регіональні лізингові фонди: Харківський, Черкаський, Донецький, Херсонський, Закарпатський, Миколаївський, Вінницький, Західноукраїнський.

Помітним явищем на українському ринку лізингу є спільне підприємство “Українська фінансова лізингова компанія (УФЛК)”, заснована 8 липня 1996 р. За дорученням Світового банку експерти Bank of Ireland International Services Ltd здійснили техніко-економічний аналіз “Оцінка ділового оточення для розвитку лізингу в Україні”, де компанія УФЛК була визнана як найперспективніша і найвпливовіша на українському ринку лізингу.

З початку своєї діяльності компанією, а також за її безпосередньою участю реалізовано лізингових угод на суму понад 25 млн DM. Протягом 1997–2001 рр. до СП “УФЛК” надійшло понад 2000 заявок на лізинг. У 2000 р. у лізингове користування вітчизняних підприємців передана сільськогосподарська техніка на суму близько 5 млн DM (постачання з Німеччини), поліграфічне устаткування на суму близько 3 млн EUR (постачання з Німеччини та Австрії). Підприємствам України через лізинг передані комплекси для мийки автомобілів, 25 комплектів устаткування для автоматизованих млинів, інша техніка.

З квітня 1999 р. в Україні діє державне лізингове підприємство “Украгролізинг”. Головна мета цього підприємства полягає в раціональному використанні бюджетних коштів у ринкових умовах, налагодженні системи повернення коштів, системи кооперації між заводами та лізингодавцями. Підприємство “Укрлізинг” постачає техніку за умови сплати за 5 років під 4,8 % річних або 33 % за весь період. Для сучасних українських підприємств, що потребують оновлення машинного парку, найприйнятніше зробити це за рахунок бюджетних коштів і на зазначених умовах. Проте, на жаль, “Украгролізинг” з часу свого створення вже має значний борг за лізинговими платежами. Так, на 1 вересня 1999 р. цей борг становив 116,398 млн грн, з яких вдалося повернути лише 1,536 млн грн.

Ситуація на ринку лізингових послуг України характеризується значним перевищенням попиту над пропозицією, що зумовило розвиток міжнародної форми лізингу, яка передбачає такі вигідні умови:

- тривалий період лізингу;
- низьку порівняно з вітчизняною вартість послуг (лізинговий платіж за валютними контрактами становить 16–20 % річних, що в 1,5 раза нижче ставок банківського кредиту);
- необов'язковість гарантій уряду або першокласних українських банків (на відміну від одержання зарубіжного кредиту).

Розвитку лізингу в Україні сприяють зниження рівня інфляції, а також привабливості операцій з державними цінними паперами, можливість одержання за лізинговими угодами дешевших кредитів західних і міжнародних банків, поява у країні платоспроможних споживачів окремих видів продукції. Водночас успішність реалізації лізингових програм значною мірою залежить від державних заходів підтримки лізингу, зокрема:

- поширення на лізингові компанії дії норм і правил, що регулюють порядок і умови пільгового кредитування, передбачені для інвестицій у межах державної інвестиційної програми;
- надання державних гарантій для реалізації лізингових проектів;
- надання учасникам лізингових операцій права самостійно визначати терміни амортизації устаткування і нагромадження амортизаційних відрахувань;
- зменшення ставки податку на прибуток лізингових компаній, що здійснюють угоди фінансового лізингу;
- звільнення від податків лізингових платежів протягом першого року після створення лізингової компанії, що дасть змогу лізинговим компаніям здійснювати поточні платежі в повному обсязі;
- звільнення лізингодавців від сплати податку на прибуток, отриманий від реалізації договору фінансового лізингу, з терміном дії не менше трьох років;
- звільнення банків та інших кредитних установ від сплати податку на прибуток, отриманий від надання кредитів, на термін не менше трьох років для реалізації операцій фінансового лізингу;
- випуск цінних паперів учасниками інвестиційного лізингового консорціуму, забезпечених ними і гарантованих державою, виплатково з метою фінансування інвестиційних лізингових проектів і формування резервного та страхового фондів;
- надання державних гарантій іноземним лізингодавцям, які поставляють в Україну сучасні машини, устаткування, прилади й інше майно за лізинговими угодами з українськими підприємствами;
- законодавче забезпечення сублізингу;
- створення Українського центру сприяння лізингу і Фонду підтримки лізингових проектів для підприємств малого та середнього бізнесу.

Доцільним вбачається приєднання України до Оттавської конвенції 1988 року з міжнародної оренди обладнання для отримання вигідніших умов щодо імпорту устаткування.

Для запобігання розпаду і відтворення вітчизняної виробничої бази необхідно знайти інноваційні шляхи подальшого розвитку підприємств малого і середнього бізнесу, ефективні методи пожевлення конкуренції та активізації лізингового процесу.

Література

1. Курнаев В. Возможности, проблемы и перспективы лизинга в Украине // Экономист. — 2000. — № 6. — С. 28–29.
2. Липсиц И. В., Коссов В. В. Инвестиционный проект — методы подготовки и анализа. — М.: БЕК, 1996.
3. Ляхова О. О. Суб'єкти ринку лізингових послуг в Україні // Фінанси України. — 2000. — № 11. — С. 64–67.
4. Міщенко В. І., Луб'яницький О. Г., Слав'янська Н. Г. Основи лізингу. — К.: Знання, 1997.
5. Словник термінів ринкової економіки. — К.: Глобус, 1996.